

ARCHEOLOGIE Vondst bootvormige, middeleeuwse boerderij in Blokker uniek voor Noord-Holland

'Een speld in een hooiberg'

„Het is zoiets als het zoeken naar een speld in een hooiberg, maar het is eindelijk gelukt”, zegt Christiaan Schrickx van Archeologie West-Friesland over de complete plattegrond van de middeleeuwse boerderij die is gevonden op het perceel Westerblokker 16-18. Het gaat ook nog eens om een zeer opvallend, bootvormig boerderijtype, dat nog niet eerder in Noord-Holland werd aangetroffen.

Paul Gutter
paul.gutter@mediahuis.nl

Archeologen leggen de plattegrond van de middeleeuwse boerderij aan de Westerblokker 16-18 bloot.

FOTO'S ARCHEOLOGIE WEST-FRIESLAND

Blokker ■ De opgraving vond plaats in opdracht van de gemeente Hoorn, want het perceel is onderdeel van een van de deelgebieden van de nieuwbouwwijk Bangert & Oosterpolder, die nog altijd in ontwikkeling is. Archeoloog Schrickx: „De mogelijkheid bestond dat in de bodem van Westerblokker 16-18 resten van middeleeuwse bewoning waren te vinden. In april 2025 zijn twee proefsleuven gegraven en werden inderdaad allerlei middeleeuwse vondsten gedaan. Daarom is het perceel onlangs volledig opgegraven en hebben we een zeldzaam beeld van de vroegste middeleeuwse bewoning in dit gebied gekregen.”

Tot de elfde eeuw was West-Friesland een uitgestrekt en ontoegankelijk veengebied, maar in de eeuwen daarna is een groot deel door kolonisten in cultuur gebracht. „Door het graven van sloten en opwerpen van dijken werd het toegankelijk gemaakt. Daardoor ontstonden sinds die tijd veel dorpen”, legt Schrickx uit. „Verspreid langs de dorpslinten moeten talloze boerderijen hebben bestaan.”

Onzichtbaar

Door de expansie van de gemeente Hoorn zijn de afgelopen twintig jaar al heel wat percelen in Zwaag en Blokker opgegraven, maar hierbij is volgens Schrickx nooit eerder

de complete plattegrond van een middeleeuwse boerderij herkend. „Ook in de buurgemeenten is dit ondanks talloze opgravingen niet gelukt. Archeologen vonden wel waterputten, kuilen en greppels en natuurlijk ook het afval van de bewoners terug, maar vrijwel niets van hun boerderijen. In de archeologie wordt daarom ook wel gesproken van 'onzichtbare' boerderijen.”

Voor deze onzichtbaarheid heeft Schrickx verschillende verklaringen: „De boerderijen waren volledig gemaakt van hout, leem en riet en in de bodem blijft daar niets van over. Baksteen werd nog niet gebruikt. De sporen van de boerderijen zijn in de klei- en veenbodem bovendien zeer slecht herkenbaar.”

Bovendien bleven de plekken waar de eerste middeleeuwse boerderijen stonden ook daarna eeuwenlang bewoond. Ging er eentje tegen de vlakte, dan verrees op de grondvesten vaak weer een nieuwe woonst. „Latere bouwwerkzaamheden hebben de resten vaak verstoord. Ook het graven van sloten en het planten van fruitbomen of andere grondbewerking wist spo-

ren als het ware uit.” Zo niet bij het perceel Westerblokker 16-18. „Hier doet zich de unieke situatie voor dat het sinds de middeleeuwen altijd weiland is geweest.

Paalkuilen

Zo kon het gebeuren dat bij deze opgraving de paalkuilen van een boerderij uit de twaalfde eeuw zijn aangetroffen. Schrickx: „Deze kuilen groef men tijdens de bouw en daarin plaatste men de palen van de houtconstructie. De kuilen werden vervolgens weer opgevuld met grond. Bij afbraak van de boerderij zijn de palen uit de grond getrokken en zijn de paalkuilen als sporen achtergebleven.”

Hieruit kunnen de archeologen afleiden dat de boerderij 21 meter lang en 6 meter breed was. „Het was een eenbeukig gebouw dat verdeeld was in drie ruimtes: een verwarmde voorruimte, een verwarmde binnenruimte en een stal voor maximaal acht koeien. Deze driedeling zien we ook bij de latere langhuisboerderijen.” Dat de twee ruimtes verwarmd konden worden, blijkt uit de opgegraven haardplaatsen. „Deze zijn als oranje

vlekken met verbrand leem in de bodem herkenbaar.

Zeer bijzonder is dat uit de paalkuilen ook blijkt dat het gaat om een zogenoemde bootvormige plattegrond. „Bij dit type boerderij hebben de zijwanden een gebogen vorm, die doet denken aan de vorm van een boot. Dit is een in de archeologie bekend middeleeuws boerderijtype dat voor het eerst in Drenthe is ontdekt. Dit type wordt daarom vaak als typisch voor de zandgronden van Oost-Nederland beschouwd, maar inmiddels is bekend dat dit type zich heeft verspreid richting Zuid-Holland en Zeeland en ook richting Groningen en Friesland.

In het Noord-Hollandse veen- en kleigebied ontbraken bootvormige plattegronden tot dusverre echter volledig. „Deze unieke vondst is dan ook zeer bijzonder en verandert ons beeld van de middeleeuwse bewoning in dit gebied voorgoed”, stelt Schrickx. „Het is zeer goed mogelijk dat de boerderij is gebouwd door Friese kolonisten of dat in ieder geval de bouwwijze vanuit Friesland hiernaartoe is gekomen. West-Friesland en Fries-

land vormden in de middeleeuwen één gebied en zijn na de verovering door graaf Floris V in 1282 van elkaar gescheiden geraakt.” In hoeverre bootvormige boerderijen indertijd gebruikelijk waren en tot wanneer deze zijn gebouwd is tot nu toe onbekend.

Schaats

De precieze datering van de boerderij wordt nog verder onderzocht, onder andere aan de hand van het aangetroffen aardewerk. In diverse sloten en greppels op het erf hebben de bewoners afval achtergelaten. „Tot de vondsten behoren bijvoorbeeld scherven van handgevormde kogelpotten en van voorraadpotten uit het Duitse Rijnland”, aldus Schrickx. Ook zijn een benen glis (de voorloper van de schaats), een benen kam en paar kleine zilveren muntjes gevonden. Een van die muntjes is geslagen onder Willem I als graaf van Holland tussen 1213 en 1222. Ergens rond die tijd moet de woonplek Westerblokker 16-18 zijn verlaten en vervolgens 'onzichtbaar' zijn geworden in het weiland dat overbleef.

Het opgraven van de waterput.

„De boerderijen waren volledig gemaakt van hout, leem en riet en in de bodem blijft daar niets van over

Een opgegraven penning die geslagen is onder graaf Willem I van Holland.